

เปิดประตูสู่ประวัติศาสตร์: การเรียนรู้เชิงพื้นที่ในพระนครศรีอยุธยา

The Gateway to History: Place-Based Learning in Ayutthaya

พันทกานต์ ดวงงา / Panthakarn Dung-nga

ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

Supervision, The Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya

วันที่รับบทความ 13 ตุลาคม 2568 / แก้ไขบทความ 27 พฤศจิกายน 2568 / ตอรับบทความ 12 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวคิดและผลลัพธ์ของการบูรณาการ “การเรียนรู้เชิงพื้นที่” เข้ากับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา การเรียนรู้เชิงพื้นที่ในบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือการใช้พื้นที่เป็นเครื่องมือและแหล่งเรียนรู้หลัก โดยเน้นการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สถานที่ สิ่งแวดล้อม และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเปรียบเสมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีชีวิต นักเรียนสามารถลงพื้นที่สำรวจ และสัมผัสกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ การได้เห็นสถานที่จริงที่เคยเป็นฉากเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ทำให้การเรียนรู้เป็นรูปธรรมและน่าสนใจยิ่งขึ้น การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แบบเดิมที่เน้นการท่องจำเนื้อหาจากตำราเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนได้ ทั้งนี้ได้มีแนวทางในการพลิกโฉมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้มีชีวิตชีวาและมีความหมายผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้เชิงพื้นที่จะช่วยให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับความเป็นจริงได้ และยังเป็นการปลูกฝังความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง บทความนี้จะชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้จากแหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษาประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษา การเรียนรู้เชิงพื้นที่

Abstract

This article aimed to present the concept and outcomes of integrating Place-Based Learning into history instruction at schools under the jurisdiction of the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office. In the context of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Place-Based Learning involved utilizing local spaces as primary learning

tools and sources of knowledge. It emphasized understanding the relationships among humans, places, the environment, and various phenomena occurring within the area. Phra Nakhon Si Ayutthaya Province served as a large, living classroom where students could visit, explore, and experience the archaeological sites, artifacts, and museums that remained. Experiencing real locations that once served as the settings of significant historical events made learning more concrete and engaging. Traditional history instruction, which relied solely on memorizing textbook content, was insufficient in fostering students' 21st-century skills. As a result, instructional approaches were developed to make history learning more dynamic and meaningful through a range of activities. Place-Based Learning enabled students to gain a deeper understanding of history, connect classroom knowledge to real-world contexts, and develop an appreciation for cultural heritage and a sense of local pride. Therefore, this article demonstrated that learning from local historical sites was an essential tool in enhancing the effectiveness and sustainability of history education.

Keywords : Local Historical Learning Sources , Education , Place-Based Learning

บทนำ

เมื่อประวัติศาสตร์เป็นเพียงเรื่องน่าเบื่อในตำราเรียน การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทการศึกษาไทยยังคงประสบกับความท้าทายสำคัญ นั่นคือหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทยเน้นอัตลักษณ์ของรัฐและละเลยการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้นักเรียนขาดมุมมองที่หลากหลายและเกิดความแปลกแยกจากเนื้อหาที่ศึกษา นอกจากนี้การใช้วิธีการสอนแบบท่องจำและการประเมินผลแบบมาตรฐานยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชรินทร์ มั่งคั่ง และคณะ (2568) วิธีการเรียนรู้แบบนี้ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่าย มองว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว และไม่เห็นคุณค่าหรือความเชื่อมโยงกับชีวิตปัจจุบันของตนเอง (สุไรยา หมะจิ และคณะ, 2563) ทั้งนี้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือพื้นฐานเบื้องต้นในการรู้จักและเข้าใจคุณค่าความสำคัญของอดีต ด้วยการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยบนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลจากหลักฐานข้อเท็จจริงที่หลากหลาย ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นนักคิดมีเหตุผล (สถาบันสังคมศึกษา, 2563)

ในบริบทสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการทักษะของแรงงานและพลเมืองก็เปลี่ยนไป การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน เป็นสิ่งที่การสอนประวัติศาสตร์แบบเดิมที่เน้นการท่องจำไม่สามารถตอบโจทย์ได้ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565) ด้วยเหตุนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างสร้างสรรค์

เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ให้กับนักเรียน และช่วยลดปัญหาความท้าทายด้านการขาดแคลนแนวทางใหม่ ๆ สำหรับครูผู้สอน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ได้สร้างการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา ด้วยการส่งเสริมการนำแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำเสนอแนวคิดและบทเรียนจากการบูรณาการ “แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น” เข้ากับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ พลิกโฉมการเรียนรู้ให้มีชีวิตชีวาและมีความหมาย แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Place-Based Learning) ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนใช้ทรัพยากร บุคคล และสภาพแวดล้อมในชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความรู้ การเปลี่ยนห้องเรียนไปสู่การลงพื้นที่จริงจะช่วยให้นักเรียนสามารถสัมผัสศึกษา และสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง และเกิดความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาเรื่องราวพัฒนาการความเป็นมาของท้องถิ่น โดยมีขอบเขตภายในชุมชนเดียวกันหรือท้องถิ่นเดียวกัน ซึ่งภายในขอบเขตของท้องถิ่นนั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน อยู่ภายใต้จิตสำนึกเดียวกัน มีมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อนพัฒนาในบริบทด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีตและปัจจุบันของท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ (นันทธยา วาทกุลชร, 2564)

1. การบูรณาการแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบถ่ายทอดความรู้ความคิดและประสบการณ์จากตำราให้แก่นักเรียน โดยผ่านทางครูผู้สอน การเรียนในลักษณะนี้นักเรียนเป็นฝ่ายรับ (passive) เอาความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนทางเดียว ไม่มีโอกาสและไม่ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาประสบการณ์อื่นที่ นอกเหนือจากประสบการณ์ความรู้ที่เรียน ปัจจุบันประเทศไทยมีความพยายามที่จะก้าวล่วงการเรียนในแบบที่นักเรียนเป็นฝ่ายรับเอาความรู้เพียงฝ่ายเดียว มาเป็นแบบนักเรียนแสวงหาประสบการณ์ความรู้จากการลงมือกระทำด้วยตนเอง (learning by doing) โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยคอยให้แนวทางหรือคำแนะนำกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องดำเนินการเองทั้งในชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติการ และชั้นสรุป เพื่อประมวลความรู้เข้าด้วยกันอย่างมีระเบียบ เกิดเป็นประสบการณ์ (experience) และพร้อมที่จะนำไปใช้ในระบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า “child centered” หรือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองและเกิดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบันได้ ข้อคำนึงที่สำคัญสำหรับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันคือครูต้องคอยสนับสนุน ให้ผู้เรียนใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณกับเหตุการณ์ที่เรียนรู้และสรุปผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ครูต้องคำนึงเสมอว่าการเรียนการสอนจะเป็นโอกาสในการพัฒนาวิธีการทางปัญญาในการจดจำวันที่และเหตุการณ์

ในลักษณะที่ง่าย สนุกสนาน และระยะยาว ใช้วิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในขณะที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและ ตอบคำถาม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม การแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (ธราพงษ์ การกระโทก และคณะ, 2567) ทั้งนี้การให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาด้านฐานชุมชนโดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-Based Learning) คือการนำแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งในด้านของวิชาการที่สะท้อนถึงที่มาทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ภาษา และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ และการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเกิดการผสมผสานสิ่งใหม่ที่ได้รับเข้ามากับสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งมีความหมายมากกว่าแบบฝึกหัดในชั้นเรียน นักเรียนจะชื่นชมยินดีกับการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความรับผิดชอบส่วนบุคคล และทักษะใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของชุมชน การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในสถานที่จริง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่า มีความหมายสำหรับนักเรียน และสามารถนำองค์ความรู้ในครั้งนี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อนุชิตา สุระมิตร และคณะ, 2568)

2. ความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่ใช่เพียงแค่จังหวัดหนึ่งในประเทศไทย แต่คือศูนย์กลางแห่งอารยธรรมที่เคยรุ่งโรจน์ยาวนานกว่า 417 ปี การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของอยุธยาจึงไม่ใช่แค่การท่องเที่ยวเรื่องราวในอดีต แต่เป็นการดำดิ่งสู่รากเหง้าของชาติไทย ทำความเข้าใจความยิ่งใหญ่ ความเจ็บปวด และการฟื้นฟูที่หล่อหลอมให้เราเป็นเราในวันนี้ การเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในหลายมิติ จึงเปรียบเสมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีชีวิต นักเรียนสามารถลงพื้นที่ สืบสวน และสัมผัสกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ การได้เห็นสถานที่จริงที่เคยเป็นฉากของเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ทำให้การเรียนรู้เป็นรูปธรรมและน่าสนใจยิ่งขึ้น นี่คือการเรียนรู้เชิงประจักษ์ที่หาได้ยาก ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอยุธยายังเป็นการส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกโลก การเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถานแต่ละแห่ง จะนำไปสู่การดูแลรักษาและปกป้องสมบัติของชาติให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทยสืบไป ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของคนไทยทุกคน

3. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยง

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์อยุธยาไม่ได้เน้นแค่การท่องจำชื่อสมัยหรือปี พ.ศ. เท่านั้น แต่เป็นการส่งเสริม ทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนจะต้องเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน วิเคราะห์สาเหตุและผลลัพธ์ ตลอดจนตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารมีมากมาย การรู้จักแยกแยะและประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้เราเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในทุก ๆ เรื่องเมื่อนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ จะเกิด ความภาคภูมิใจในบ้านเกิด และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ สิ่งนี้จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาจังหวัดให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของอยุธยาไว้ นี่คือพลังของประวัติศาสตร์ที่สามารถสร้างความสามัคคีและขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

4. บทบาทสำคัญของครูประวัติศาสตร์: จากผู้ถ่ายทอดสู่ผู้สร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงพื้นที่

1) ผู้ถ่ายทอดความรู้และเรื่องราว บทบาทพื้นฐานที่สุดของครูประวัติศาสตร์คือการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวในอดีตให้นักเรียน ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาประวัติศาสตร์ ทั้งประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงเหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การถ่ายทอดนี้ไม่ใช่แค่การบอกเล่าข้อเท็จจริง แต่คือการนำเสนอเรื่องราวให้มีชีวิตชีวน่าสนใจ และกระตุ้นความอยากรู้ของนักเรียน เพื่อให้ประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงวิชาที่น่าเบื่อและเต็มไปด้วยการท่องจำ

2) ผู้ส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ครูประวัติศาสตร์ที่ดีจะไม่เพียงแค่บอกว่า “เกิดอะไรขึ้น” แต่จะสอนให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถามว่า “ทำไมถึงเกิด” และ “ผลลัพธ์คืออะไร” บทบาทนี้คือการเป็นผู้ส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Thinking Skills) ทั้งนี้ยังต้องให้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งมิติทัศน์ และกระบวนการที่มีคุณค่าต่อนักเรียน โดยการพัฒนาความรู้ทางประวัติศาสตร์ การสอนคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น (กิตติศักดิ์ ลักษณะ, 2559) ซึ่งประกอบด้วย

- (1) การตั้งคำถาม: กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต
- (2) การสืบค้นหลักฐาน: แนะนำแหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ทั้งหลักฐานขั้นต้นและขั้นรอง
- (3) การวิเคราะห์และตีความ: สอนให้นักเรียนวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ตีความข้อมูลจากมุมมองที่แตกต่าง และหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผล

(4) การเชื่อมโยงเหตุการณ์: ช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันและอนาคต

3) ผู้สร้างแรงบันดาลใจและปลูกฝังคุณค่าประวัติศาสตร์ไม่ได้มีแค่เรื่องราวของเหตุการณ์ แต่ยังแฝงไปด้วยคุณค่า และบทเรียนชีวิตมากมาย ครูประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ เช่น ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความพากเพียร หรือบทเรียนจากความผิดพลาดในอดีต การสอนประวัติศาสตร์อย่างเข้าใจ จะช่วยปลูกฝังความรักชาติสำนึกในความเป็นพลเมืองดี ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และความเข้าใจในความหลากหลายทางสังคมโดยไม่ยึดเจียดย แต่สร้างให้เกิดความตระหนักรู้และซึมซับด้วยตนเอง

4) ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน ครูประวัติศาสตร์จำเป็นต้องเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนและตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจรวมถึง

(1) การเรียนรู้แบบ Active Learning โดยให้นักเรียนได้ลงมือทำจริง เช่น การทำโครงการ การนำเสนอ การโต้วาที หรือการจำลองเหตุการณ์

(2) การใช้สื่อเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีดิจิทัล แหล่งข้อมูลออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย มาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ

(3) การเรียนรู้นอกห้องเรียน พานักเรียนเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชน เพื่อให้ได้สัมผัสกับของจริงและบรรยากาศในอดีต

5) ผู้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน ประวัติศาสตร์มักถูกมองว่าเป็นเรื่องของอดีตที่ห่างไกล ครูประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องราวในอดีตเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาที่นักเรียนเผชิญอยู่ เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเรื่องไกลตัว แต่มีอิทธิพลต่อสังคม วัฒนธรรม และชีวิตประจำวันของเราอย่างไร การทำให้ประวัติศาสตร์มีความหมายและเกี่ยวข้องกับชีวิตของนักเรียนจะช่วยให้พวกเขาเห็นคุณค่าของการเรียนรู้วิชานี้มากยิ่งขึ้น

5. ตัวอย่างการสอนประวัติศาสตร์นอกตำรา: บทเรียนทรงคุณค่าจากแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัว

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์นอกตำรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Place-Based Learning) ถือว่าสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความเข้าใจลึกซึ้งต่อบริบทของตนเอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาจึงได้ส่งเสริม เพื่อเปลี่ยนประวัติศาสตร์ให้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาความยั่งยืนของชุมชนในปัจจุบัน ทำให้การศึกษาไม่ใช่แค่การท่องจำ แต่เป็นการปฏิบัติการเพื่ออนาคต การพัฒนาการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นฐานสู่การพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืน ทั้งนี้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาได้นำแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

5.1 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ละครร้อยปี บ้านใหม่ อยุธยา

ครูผู้สอน : นายปริญ สิริสา โรงเรียนนวมราช “ประชานิมิต”

5.1.1 การนำแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Authentic Learning เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวันและสังคมรอบตัว เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาได้จริง และเกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1) เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง โดยครูออกแบบกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของนักเรียน โดยให้เห็นปัญหาในชุมชน มองเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านมุมมองของต้นละมุดที่มีอายุยาวนานกว่า 200 ปี ให้สอดคล้องกับประเด็นร่วมสมัย เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2) เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ นักเรียนมีโอกาสลงมือทำโครงการน แก้วใจทย์ หรือสร้างชิ้นงานจริง เช่น การทำสารคดีสั้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการออกแบบแผนที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

3) บูรณาการสหวิชา ความรู้จากหลายกลุ่มสาระถูกนำมาออกแบบเป็นกิจกรรมร่วมกันผ่านกระบวนการ PLC ดังนี้

กิจกรรม “ถอดรหัสศักราช” ห้องเรียนคณิตศาสตร์

กิจกรรม “ร้อยเรียงช่วงเวลา” ห้องเรียนประวัติศาสตร์

กิจกรรม “รังสรรค์ภาพนิทานความคิด” ห้องเรียนภาษาไทย

กิจกรรม “ริเริ่มคิดต่อยอด สู่ SOFT POWER” ห้องเรียนการงานอาชีพ

4) การทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

5) การสะท้อนความคิด (Reflection) หลังการเรียนรู้ นักเรียนสะท้อนประสบการณ์ที่ได้รับวิเคราะห์สิ่งที่ทำได้ดี สิ่งที่ต้องปรับปรุง และสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในอนาคต

6) การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ใช้วิธีประเมินที่หลากหลาย เช่น การนำเสนอผลงานนิทานภาพ การเขียนบันทึกสะท้อนคิด (Learning Log) และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

7) การมีส่วนร่วมของชุมชน ครูประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านหรือหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานที่จริง ซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าและความน่าเชื่อถือให้กับการเรียนรู้

5.1.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อนักเรียน

1) ผลลัพธ์ด้านความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์และท้องถิ่น

(1) เกิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริง: นักเรียนไม่ได้เรียนรู้แค่การท่องเที่ยวจำชื่อเท็จจริง แต่สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบสอบ รวบรวม ประเมินความน่าเชื่อถือ และตีความหลักฐานจากต้นละมุดร้อยปี และเรื่องราวของชุมชนบ้านใหม่ ซึ่งจะทำให้ประวัติศาสตร์มีคุณค่าและความหมายอย่างแท้จริง

(2) เข้าใจความเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน: นักเรียนมองเห็นว่า ละมุด ไม่ได้เป็นเพียงผลไม้ แต่เป็นรากฐานทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านใหม่ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน และเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ของต้นละมุดสามารถนำมาต่อยอดเป็น Soft Power ระดับโลกได้อย่างไร

(3) สำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่น: การได้ลงพื้นที่จริงสัมผัสปราสาทขามบ้าน และเห็นคุณค่าของวัตถุดิบพื้นถิ่นที่ได้รับการยอมรับในระดับโลกจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความผูกพันและภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของอยุธยา

2) ผลลัพธ์ด้านทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

(1) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา: นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพในการคิดวิเคราะห์และประเมินข้อมูล (เช่น การถอดรหัสอายุของต้นละมุด) และการใช้ความรู้ไปประยุกต์ใช้ แก้ไขปัญหาที่มีลักษณะคล้ายสถานการณ์จริง

(2) ทักษะการทำงานร่วมมือและการสื่อสาร: ผ่านกิจกรรมการทำงานแบบร่วมมือ ในโครงงานสหวิชา นักเรียนเรียนรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอภิปราย และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน

(3) ความคิดสร้างสรรค์และการต่อยอดนวัตกรรม: กิจกรรม “ริเริ่มคิดต่อยอด สู่ Soft Power” จะส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาสร้างสรรค์ชิ้นงานจริง เช่น ไอศกรีมละมุด หรือการออกแบบนิทานภาพและแผนที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

3) ผลลัพธ์ด้านทัศนคติและคุณลักษณะ

(1) การเรียนรู้เชิงรุกและความกระตือรือร้น การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ตรงในท้องถิ่นจะเปลี่ยนบทบาทนักเรียนจากการรับความรู้เป็น ผู้สร้างความรู้ ทำให้เกิดความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างหลากหลาย

(2) ความสามารถในการสะท้อนความคิด การเขียนบันทึกสะท้อนคิด (Learning Log) เป็นผลลัพธ์สำคัญของการเรียนรู้แบบ Authentic Learning ที่ทำให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง เข้าใจจุดเด่นและสิ่งที่ต้องพัฒนา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

(3) ความเป็นพลเมืองดีและมีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกับชุมชน และประชาชนชาวบ้าน ทำให้เรียนรู้ สถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองท้องถิ่น และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชน

5.2 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ยลงานศิลป์ เทียวถิ่นมอญ ย้อนรอยตำนานขนอน

(วัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร วัดทองบ่อ และวัดโปรดสัตว์)

ครูผู้สอน : นายชนพล รุจิขวัญ นายธีรวุฒิ กล่อมจิตร และนางสาวทวิภรณ์ สายจันทร์
โรงเรียนบางปะอิน

5.2.1 การนำแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

BPIs : Bang Pa-In School Model

1) Blended Learning (การเรียนรู้แบบผสมผสาน) การผสมผสานการเรียนรู้แบบออนไลน์ และออฟไลน์เข้าด้วยกัน เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากทั้งสองรูปแบบ

2) Providing Purpose and Relevance (การให้วัตถุประสงค์และความเกี่ยวข้อง) การช่วยให้ นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่เรียนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงอย่างไร เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้

3) Incorporating Technology (การบูรณาการเทคโนโลยี) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น และมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงนำแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปสู่การสร้างสรรค์ soft power โดยการนำภาพจิตรกรรมจากพระอุโบสถวัดชุมพล นิกายารามฯ ไปพิมพ์ลงบนวัสดุ เช่น กระเป๋า เสื้อ แก้วน้ำ เป็นต้น เพื่อสร้างเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ของอำเภอบางปะอิน

4) Self-Directed Learning (การเรียนรู้ด้วยตนเอง) การส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการวางแผน กำกับดูแล และประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

5.2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อนักเรียน

1) ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน นักเรียนได้รับความรู้เชิงบริบทที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพราะได้สัมผัสหลักฐานจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จำได้ง่ายและยั่งยืนกว่า การอ่านจากตำรา

2) ทักษะการสืบเสาะและคิดวิเคราะห์ นักเรียนได้ฝึกทักษะการเป็นนักประวัติศาสตร์เล็ก ๆ ผ่านการสืบเสาะ (ค้นหาข้อมูล สัมภาษณ์) การสังเกต (หลักฐานทางวัตถุ) และการวิเคราะห์ (เชื่อมโยง หลักฐานกับเรื่องราว)

3) ความตระหนักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น การเรียนรู้เรื่องราวและคุณค่าของชุมชนของตนเอง (Providing Purpose and Relevance) ส่งผลให้เกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

4) การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยการเตรียมความพร้อมให้นักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน โดยคาดหวังว่านักเรียนจะสามารถมีความรู้ในแง่วิชาการ และเกิดทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ สำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคสมัยใหม่ได้ ปิยะดา เนียมสุวรรณ (2564) ซึ่งนักเรียนได้พัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น

(1) การทำงานร่วมกับผู้อื่น (การลงพื้นที่เป็นกลุ่ม) คือการลงพื้นที่สำรวจโบราณสถาน หรือการศึกษาแหล่งชุมชนในอยุธยา นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มแบ่งหน้าที่ วางแผนการเดินทาง การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ และการจัดการทรัพยากรที่จำกัดร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

(2) การสื่อสารและนำเสนอ (การรายงานผล) คือหลังจากเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เสร็จสิ้น นักเรียนต้องรายงานผลการสำรวจต่อชั้นเรียนหรือต่อชุมชน การนำเสนออาจอยู่ในรูปแบบของการบรรยายหรือการจัดทำนิทรรศการ ซึ่งช่วยฝึกฝนทักษะการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมและน่าสนใจ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้

(3) การใช้เทคโนโลยี (Incorporating Technology) คือ นักเรียนนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน GPS เพื่อระบุพิกัดของโบราณสถาน การใช้โปรแกรม GIS เพื่อสร้างแผนที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์

(4) ความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-Directed Learning) คือ การเรียนรู้เชิงพื้นที่ กำหนดให้นักเรียนต้องริเริ่มและวางแผนกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดคำถามวิจัย การเลือกแหล่งข้อมูล การจัดตารางเวลาในการลงพื้นที่ ไปจนถึงการประเมินความสำเร็จของตนเอง ซึ่งเป็นการฝึกฝนความรับผิดชอบและความมีวินัยในการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากคำสั่งของครู

5) การเห็นความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง : นักเรียนเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวในอดีต แต่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันของชุมชนตนเองอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยรวม

ภาพที่ 1 การเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ที่มา: ขนพล รุจิขวัญ, ธีรวุฒิ กล่อมจิตร และทวิภรณ์ สายจันทร์ (2568)

5.3 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทระเกษม

ครูผู้สอน : นายมาลิก นิ่มอนงค์ และ นายศักดิ์ดา ชูศคาน โรงเรียนอยุธยาสรณ์

กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5.3.1 แนวทางการนำแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนอยุธยาสรณ์ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านชุมชนศรีอยุธยาสรณ์ศึกษา ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้

1) ราชธานีเก่า : โรงเรียนของเราอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทระเกษม

2) อยู่ข้างอยู่น้ำ : นอกจากพระราชวังจันทน์แล้วเรายังอยู่ในพื้นที่แหล่งค้าขายสำคัญของอยุธยา เช่น ตลาดหัวรอ

3) เลิศล้ำกานท์กวี : นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ศรีปราชญ์ ท่านมหาราชครู นักเรียนโรงเรียนอยุธยาสรณ์ ยังได้รับเลือกจากกรมศาสนา ให้เป็นตัวแทนในการตรวจโอเอ้ววิหารราย ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง

4) คนดีศรีอยุธยา : ราชวังจันทระเกษมยังเป็นที่ประทับของวังหน้าสมัยอยุธยาหลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างนี้สมเด็จพระนเรศวร และวังหน้าอีกหลายพระองค์

5) เลอคุณค่ามรดกโลก : พระราชวังจันทระเกษมยังอยู่ในเกาะเมืองอยุธยาซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลก นักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ชุมชนศรีอยุธยาสรณ์ศึกษา สามารถเป็นมัคคุเทศก์ให้แขกที่มาโรงเรียน หรือเพื่อนต่างชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทระเกษมได้

5.3.2 รูปแบบ/วิธีการ/เทคนิค ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในการนำแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Community-Based Learning (CBL) เป็นแนวคิดที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง จากสถานการณ์จริงในชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และกลุ่มคนในชุมชน กระบวนการสำคัญคือการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจภายในชุมชนมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านทักษะความรู้ที่หลากหลาย เช่น การสังเคราะห์ การคิดวิเคราะห์อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 วุฒิชัย เทียมยศ และอนันต์ ปันอินทร์ (2565) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

1) การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience : CE) การลงพื้นที่ชุมชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริง เพื่อสัมผัสกับประเด็น ปัญหา หรือความต้องการของชุมชนโดยตรง

2) การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation : RO) การนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้รับจากชุมชนมาพิจารณาอย่างถี่ถ้วน โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมทีมและครูผู้สอน

3) การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization : AC) การสังเคราะห์และสรุปหลักการองค์ความรู้ หรือแนวทางการแก้ไขปัญหา จากการสะท้อนข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 เชื่อมโยงกับทฤษฎีโดยนำข้อมูลชุมชนมาเชื่อมโยงกับทฤษฎีวิชาการที่เรียน เพื่อสร้างความรู้ใหม่

4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation : AE) การนำแนวคิดหรือแผนงานที่สรุปได้ไปลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน เพื่อทดสอบความรู้และสร้างผลกระทบเชิงบวก

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Community-Based Learning (CBL) จึงกล่าวได้ว่าเน้นให้นักเรียนได้สัมผัสปัญหาจริง (CE) -> คิดวิเคราะห์ (RO) -> สร้างสรรค์แนวคิด (AC) -> และลงมือแก้ไข (AE) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสร้างผลลัพธ์ต่อสังคม

5.3.3 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อนักเรียน

1) ผลลัพธ์ด้านความรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

(1) ความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีความหมาย: นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง แทนที่จะเน้นการท่องจำ ซึ่งทำให้ประวัติศาสตร์มีคุณค่าและความหมายต่อนักเรียน

(2) ความตระหนักถึงเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์: นักเรียนเข้าใจความเป็นมาของครอบครัว ท้องถิ่น และชาติไทย รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบของอดีตที่มีต่อปัจจุบันทั้งในระดับชุมชนและสังคมโลก (สอดคล้องกับหน่วยเรียนรู้ “ราชธานีเก่า” “อู่ข้าวอู่น้ำ” “คนดีศรีอยุธยา” และ “เลอคุณค่ามรดกโลก” ของโรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์)

(3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น: งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (CBL) มักจะสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

2) ผลลัพธ์ด้านทักษะ

(1) ทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์: นักเรียนสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ค้นคว้าหาข้อเท็จจริง และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง (สอดคล้องกับขั้นตอนการ “สรุปองค์ความรู้” และ “การประยุกต์ใช้ความรู้” ในรูปแบบ CBL)

(2) ทักษะการวิเคราะห์: มีความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุและผลสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ (เช่น การวิเคราะห์ที่มาของ “อุข้าวอุ่น้ำ” หรือบทบาทของบุคคลใน “คนดีศรีอยุธยา”) และการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงของหลักฐาน

(3) ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือ: สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้

(4) ทักษะการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน: นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อเรียนรู้สถานที่สำคัญและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (สอดคล้องกับขั้นตอน “การประยุกต์ใช้ความรู้” ใน CBL และการที่นักเรียนอยุธยาสามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ได้)

(5) ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา: การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมความสามารถด้าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

3) ผลลัพธ์ด้านเจตคติ ค่านิยม และภูมิปัญญา

(1) ความตระหนักในคุณค่าท้องถิ่น: นักเรียนตระหนักในคุณค่าของประวัติศาสตร์และความเป็นมาของท้องถิ่น รวมถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

(2) ความภาคภูมิใจและจิตสำนึก: เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (เช่น การตระหนักถึง “เลอคุณค่ามรดกโลก” และการเป็นตัวแทนตรวจโอเอ้วิหารราย)

(3) การเสริมสร้างจริยธรรม: การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ดีเป็นการนำตัวอย่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างด้านจริยธรรมและวัฒนธรรมแก่นักเรียน

5.4 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การเล่าเรื่องวัดย่านฯ ผ่านมัลลเทศน์น้อย

ครูผู้สอน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงสิรินทรา อาจหาญ นางสาวกรรณิการ์ ประวัติศรี นางสาววรินทร์ มีเทศ และคณะครูวิชาอยุธยาศึกษา 4 โรงเรียนวัดโพธิ์ผักไห้ (เวชพันธุ์อนุสรณ์)

5.4.1 การนำแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนวัดโพธิ์ผไท(เวชพันธุอนุสรณ์) มีรูปแบบที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในการนำแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบ 4P to Genius ประกอบด้วย

- 1) Planning time วางแผนเวลา จัดเวลาเรียนแบบบล็อกคอร์สผสมผสาน
- 2) Professional จัดหาเนื้อหาชีพ จัดหาวิทยากร สื่อการเรียนการสอนเฉพาะทาง
- 3) Practice เร่งรีบฝึกฝน ลงมือฝึกปฏิบัติจริง ศึกษาแหล่งเรียนรู้ สถานที่จริง
- 4) Presentation เตรียมตัวนำเสนอ นำเสนอผลที่ได้จากการเรียนรู้ในรูปแบบตลาดนัดวิชาการ

ละครเวที การแสดงประกอบจังหวะ TikTok เป็นต้น เพื่อประเมินผลการศึกษา

5.4.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อนักเรียน

โรงเรียนวัดโพธิ์ผไท(เวชพันธุอนุสรณ์) ได้เกิดผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อนักเรียนด้วยรูปแบบ 4P to Genius

โดยผ่าน Genius ได้แก่

- 1) Guest speaker รู้ลึกรู้จริง : มีวิทยากรจากภายนอกที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง มาให้ความรู้และประสบการณ์ได้หลากหลายมากขึ้นทำให้นักเรียนได้รู้ลึกรู้จริง
- 2) Experiential learning เติมเต็มประสบการณ์ : นักเรียนสามารถเติมเต็มประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ สถานที่จริงได้มากขึ้น โดยไม่กระทบกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ
- 3) Noble roots ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น : นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และได้สืบสาน รักษา และต่อยอดองค์ความรู้ของชุมชนที่อาจสูญหายหากไม่มีการส่งต่อความรู้ เช่น การถนอมอาหารประเภทปลาที่นำมาทำเป็นปลาสาม ปลาห้า ปลาเจ้า ปลาเค็ม เป็นต้น
- 4) Instructional time มีเวลา : มีเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา
- 5) Unity การทำงานเป็นทีม : ส่งเสริมให้นักเรียนมีการทำงานเป็นทีม มีความรัก ความร่วมมือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือกันในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น
- 6) Student agency กล้าคิด กล้าทำ กล้านำเสนอ : นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นองค์ความรู้และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างอิสระหลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เชิงบูรณาการ กล้าคิด กล้าทำ กล้านำเสนอ

6. สรุปเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน

การเรียนรู้เชิงพื้นที่โดยใช้แหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและยั่งยืนในการพัฒนาการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทย การเปลี่ยนห้องเรียนไปสู่แหล่งเรียนรู้จริงไม่เพียงแต่ช่วย

เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังเป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถคิดวิเคราะห์ มีความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง และพร้อมที่จะสืบสาน ปกป้อง รวมถึงต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แบบเดิมที่เน้นการท่องจำเนื้อหาจากตำราเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่าย มองว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว

เพื่อแก้ปัญหาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาจึงได้นำแนวคิด “การเรียนรู้เชิงพื้นที่” มาประยุกต์ใช้ โดยเปรียบจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นศูนย์กลางอารยธรรมยาวนานถึง 417 ปี ให้เป็น “ห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีชีวิต” แนวคิดนี้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงพื้นที่สำรวจและสัมผัสสถานที่จริง ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ การได้เห็นฉากเหตุการณ์สำคัญในอดีตด้วยตาตนเองทำให้การเรียนรู้เป็นรูปธรรมและน่าสนใจยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ที่ช่วยเปลี่ยนบทบาทนักเรียนจากการเป็นผู้รับความรู้ (Passive) ไปสู่การเป็นผู้สร้างความรู้ และนักประวัติศาสตร์รุ่นเยาว์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเน้นการเปลี่ยนจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบท่องจำในห้องเรียน ไปสู่การสำรวจและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จริง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับประเด็นความยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ในการเปลี่ยนบทบาทให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์และนักปฏิบัติการ สร้างความเข้าใจ โดยการเชื่อมโยงบริบทอดีตเข้ากับปัญหาความยั่งยืนในปัจจุบัน เพื่อสร้างผลลัพธ์ สร้างสรรค์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมในชุมชน ซึ่งใช้พื้นที่จริงเป็นห้องเรียนหลักเป็นกลไกขับเคลื่อน การสร้าง การศึกษาที่ยั่งยืนในการเรียนรู้เชิงพื้นที่ สามารถอธิบายได้ดังนี้ สร้างความรู้สึกรู้เป็นเจ้าของให้นักเรียน เห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของ “พวกเขา” และ “พื้นที่ของพวกเขา” ไม่ใช่แค่เรื่องในหนังสือ ส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับชุมชน และการนำเสนอสาธารณะ เชื่อมโยงอดีต-ปัจจุบัน-อนาคต โดยใช้บทเรียนจากอดีตมาเป็นแนวทางในการวางแผนอนาคตของชุมชนอย่างยั่งยืน ผ่านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ ลดการพึ่งพาตำรามาตรฐาน และเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นห้องเรียนขนาดใหญ่

ความสำเร็จของการปฏิบัติการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบทบาทสำคัญของครูผู้สอน ครูมิใช่เพียงผู้ถ่ายทอด แต่เป็นผู้ส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ที่กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถาม วิเคราะห์หลักฐาน และเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย รวมถึงการเป็นผู้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าเรื่องราวในอดีตมีอิทธิพลต่อสังคมและชีวิตประจำวันของพวกเขาอย่างไร การเรียนรู้จากแหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยให้การศึกษาประวัติศาสตร์มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน โดยเปลี่ยนจากการท่องจำที่น่าเบื่อไปสู่การสร้างนักประวัติศาสตร์รุ่นเยาว์ ที่สามารถเชื่อมโยง

ความรู้ในห้องเรียนกับความเป็นจริงและเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (29 พฤศจิกายน 2565). *How to เรียน ‘ประวัติศาสตร์’ ในศตวรรษที่ 21 สร้าง ‘ความรักในการเรียนรู้’ จากเรื่องราวใกล้ตัว เพื่อเติบโตเป็นนักค้นคว้าและแสวงหา ‘ข้อเท็จจริง’*. <https://www.eef.or.th/tsqp-291122/>
- กิตติศักดิ์ ลักษณะ. (2559). การพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ : การคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(2), 137–158.
- ชนพล รุจิขวัญ, ธีรวุฒิ กล่อมจิตร, และ ทวีภรณ์ สายจันทร์. (2568). *การเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. [ภาพถ่าย]. ผู้จัดทำ.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง, กฤติภัทร สระทองขุน, และพิมพ์ นวลสวรรค์. (2568). ปฏิทรรศน์การสอนประวัติศาสตร์ไทยในโรงเรียนชายขอบพื้นที่เชียงใหม่. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 7(3), 190-210.
- ธราพงษ์ การกระโทก, ศักดิ์ดา ทองโสภณ และศุภชัย สมนวล. นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับวิชาประวัติศาสตร์ไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 35(3), 15-31.
- นนท์ยา วาทกุลชร. (2564). *กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่เมืองเก่าผ่านโดยใช้กระบวนการสืบสอบร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร จังหวัดน่าน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/6346/3/NontayaWartkunchorn.pdf>
- ปิยะดา เนียมสุวรรณ. (2564). *การจัดการจัดการการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วุฒิชัย เทียมยศ และอนัน ปันอินทร์. (2565). การจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(3), 195-211.
- สถาบันส่งเสริมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุริยา hmeji, จุฑารัตน์ คชรัตน์, และเกตุฉวา บุญปรากฏ. (2563, 17 กรกฎาคม). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเอกชน

ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครพนม. *การประชุมหาญใหญ่*
วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11. (หน้า 639-650). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
อนุชิตา สุระมิตร, วศิน ปัญญาธรรมากร, และอัจฉรา ศรีพันธ์. (2568). รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้
ปราชญ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นฐานเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดศรีสะเกษ. *Journal of Buddhist Education and*
Research, 11(1), 224-237.